
ADAMA BOCHNAKA NAŚWIETLANIA RZEŻBY LWOWSKIEJ

WYSTAWA fotogramów autorstwa Adama Bochnaka pod tytułem „Naświetlanie rzeźby lwowskiej“ została zorganizowana w ramach działalności Galerii Przypis, istniejącej przy warszawskim Instytucie Sztuki PAN. Głównym celem przygotowywanych przez nią ekspozycji i publikacji jest ukazywanie wybranych części ogromnego zasobu archiwalnego pieczęlowicie przechowywanego w naszych zbiorach. Powołany w roku 1949 Państwowy Instytut Sztuki egzystował przez kilka lat w strukturach Ministerstwa Sztuki, by w wyniku przemian politycznych i utworzenia Polskiej Akademii Nauk wejść w jej skład jako samodzielna jednostka. Od początku podstawowym jego zadaniem jest prowadzenie prac naukowych, badawczych, dokumentacyjnych oraz publikowanie ich wyników w obszarze bardzo szeroko rozumianej sfery Sztuki. Tworzone zespoły badawcze zajmują się zagadnieniami historii sztuki i kultury artystycznej, muzykologii, teatrologii, etnomuzykologii, antropologii, sztuki ludowej oraz filmologii. Aby prowadzić projekty naukowe poszczególne zakłady Instytutu od początku gromadziły wyselekcjonowane materiały archiwalne mające stanowić podstawę warsztatową dla ich działalności.

Z biegiem czasu w gmachach Instytutu przy ulicy Długiej w Warszawie powstał najbogatszy w Europie Środkowej zasób dotyczący kultury dawnych i obecnych ziem Rzeczypospolitej. Stanowią go między innymi: licząca 160 000 woluminów Biblioteka, Zbiory Specjalne z kolekcją rękopisów po znanych artystach i badaczach, dokumentacja teatralna, Fonoteka z unikatowymi nagraniami muzyki ludowej, zbiory dotyczące polskiego życia artystycznego, zespół planów i rysunków pomiarowych, a przede wszystkim ogromna kolekcja fotograficzna. O znaczeniu tej ostatniej stanowią zbiory wielu ważnych instytucji przedwojennych oraz spuścizny po znakomitych fotografikach i historykach sztuki posługujących się tą formą dokumentacji. Również Adam Bochnak, zdający sobie sprawę z historycznej wagi własnych negatywów przekazał je do warszawskiej Fototeki, gdzie przez długie lata były pomocne naukowcom opracowującym m.in. dzieje polskiego rzemiosła artystycznego, gotyckiego malarstwa tablicowego.

Zestaw fotograficzny Adama Bochnaka. Fragment fotografii wykonanej w Adamówce koło Brzeżan, fot. A. Bochnak 1925, IS PAN 0000020525

Jednym z ciekawszych aspektów kultury materialnej utrwalonych przez Adama Bochnaka na szklanych płytach negatywowych były wizerunki osiemnastowiecznej rzeźby lwowskiej. Po 1945 roku były podstawowymi dla nowożytnej historii sztuki polskiej przekazami ikonograficznymi tego specyficznego zjawiska artystycznego. Temat wystawy „Naświetlanie rzeźby lwowskiej” wybrano również ze względu na zamiar osiągnięcia zwartości merytorycznej, czasowej i estetycznej wystawy, a także na doniosłość wkładu sztuki lwowskiej w kulturę ogólnoeuropejską. Fotografie wykonywane przez Adama Bochnaka w czasie wyjazdów terenowych w latach od około 1920-1925 posłużyły mu do napisania książki „Ze studiów nad lwowska rzeźbą w epoce rokoka”. Zawarty w tytule czasownik „naświetlanie” dotyczy obu dziedzin jakimi zajmował się Pan Profesor. To on często z pionierskich „furmankowych” wypraw przywoził do Krakowa naświetlone negatywy i wprowadzał je w obieg naukowy. Również On jako pierwszy próbował nazwać, opisać i zrozumieć, czyli „wyświetlić”, owo nadal frapujące zjawisko w kulturze Rzeczypospoli-

też. Fotografie, które miały pierwotnie jedynie charakter dokumentacyjny, ujawniają po latach również walory estetyczne, a czarno-białe medium przenosi nas w czas miniony. Choć Adam Bochnak wykonując prezentowane po osiemdziesięciu latach fotografie nie miał zapewne ambicji artystycznych, to jego staranne wykształcenie jako historyka sztuki i wyczerpanie na piękno czynią z nich obecnie utwory artystyczne. Niezwykle ważnym elementem charakterystycznym dla wszystkich fotografii Profesora jest Jego niezwykła umiejętność wyboru tematu fotograficznego. Nie ma w całym zbiorze klisz „niepotrzebnych“, to znaczy takich, których nie zamierzał użyć jako ilustracje wywodu naukowego. Wynikało to zarówno z olbrzymiej świadomości celu jaki fotografujący zamierzał osiągnąć, jak również z przyczyn technicznych. Ciężkie wielkoformatowe płyty, nieporęczny osprzęt fotograficzny i dość skomplikowany (dla współczesnych użytkowników) sposób „zdejmowania“ rzeczywistości, wymagały głębokiego zastanowienia przed naciśnięciem spustu migawki.

Adam Bochnak do wybuchu II wojny światowej w sposób planowy tworzył – na potrzeby naukowe i dydaktyczne – własne archiwum ikonograficzne. Istniały wtedy zaledwie załączki fototeek branżowych takich jak zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, czy Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Pełniąc w perelowskiej rzeczywistości ważne funkcje w środowisku krakowskich historyków sztuki stale zwracał uwagę na dokumentowanie zabytków kultury materialnej.

Obecnie, kiedy nauka i archiwistyka otrzymały nowe narzędzie w postaci digitalizacji zbiorów, pojawiła się szansa elektronicznego scalenia całego fotograficznego dorobku Profesora. Spowoduje to pewniejsze zabezpieczenie zestawu, rozszerzenie kręgu odbiorców oraz ułatwi dostęp. Prezentowany folder oraz drukowany wkrótce pełny katalog mają spełnić rolę komentarza dla dwu warstw wartości zawierających się w fotogramach Adama Bochnaka. Staną się, mam takie przeświadczenie i nadzieję, ważnym głosem w poznaniu zarówno dorobku Profesora jak i rozwoju badań nad rzeźbą środkowej Europy w XVIII wieku. Na koniec chciałbym serdecznie podziękować za szczere zainteresowanie projektem ekspozycji Panu Stanisławowi Waltosowi – Dyrektorowi Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego i Panu Borysowi Woznykiem – Dyrektorowi Lwowskiej Galerii Obrazów, oraz Pani Grażynie Grzechnik-Corrale (MUJ), Panu Wojciechowi Walanusowi (IHS UJ) oraz Pani Dorocie Janiszewskiej-Jakubiak i Jackowi Milerowi z Departamentu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą MKiDN za życzliwość w czasie realizacji projektu. Szczególne przyjacielskie podziękowania kieruję ku współautorowi przedsięwzięcia Andrejowi Betlejowi.

Piotr Jacek Jamski